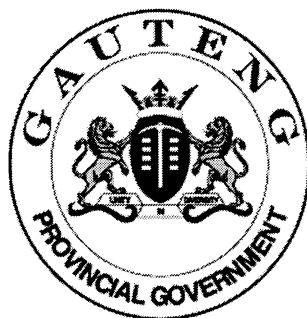

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION *SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN*

FEBRUARY / MARCH
FEBRUARIE / MAART

2005

**SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO**

(Lephephe la Bobedi)

HG

109-1/2

SEPEDI FIRST/PRIMARY LANG HG: Paper 2

10 pages

X05

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

KGORO YA THUTO YA GAUTENG
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO
(Lephephe La Bobedi)

NAKO: diiri tše 3

MEPUTSO: 100

DITAELO:

- Badišiša ditaelo ka šedi.
- Lephephe le le arotšwe ka dikarolo tše THARO; e lego A, B, le C.
- Potšišo 1 e arabja ke balekwa ka moka.
- Potšišo 2 araba ditsopolwa tše PEDI fela.
- Karolong ya B ge o kgethile ditsopolwa, o tla araba ye telele go karolo C; GOBA ge o kgethile ye telele go B, go karolo C e tla ba ditsopolwa.

KAROLO YA A
THETO
POTŠIŠO 1

Potšišo ye e arabja ke balekwa ka moka.

Badišiša seretwana se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tšeo di se latelago:

Ngweding wa letopanta ke sepetše;	
Ka se diege go gopola mmalerato	
Moruthufatša wa ka moya,	3
Go lebanya gae ya ba go akga dinao,	
Ke tšokotša hlogo wa thaga molodi o kwala,	
E le mošito ge ke tšame ke gatikela matlapa,	6
Go a gatikela ya ba go a pitlaganya,	
Sello bošegong sa kwala ka fase ga nao tša ka;	
Ka re go bona makgwai mebotong lethabo la fufula,	9
Ka bula mojako ka ponyo ya leihlo,.	
Ke gabeletše go yo bona mmasebotsana wa ka:	
Fela malaong ka hwetša a mane maoto,	12
A mabedi e le a mosadi wa ka	
A mangwe a ...	

Matšwela, Serudu, M.S.; 1989 Letl.70

- 1.2 Ntšha dika tšeo di dirišitšwego mothalothetong wa 4 le 10 o be o laetše tšhomišo ya tšona. (4)
- 1.3 Ge o bona maoto a mangwe e be e le a mang? (1)
- 1.4 Ge o be o le sereti o be o tla dirang go ya ka karabo yeo o e filego ka go 1.3? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 1.5 Tšweletša diphošo tše PEDI tšeo di dirilwego ke sereti go tšwa seretong se. (2)
- [10]**

POTŠIŠO 2

Senakangwedi 5 D.M. Mampuru

Araba ditsopolwa tše PEDI fela go ditsopolwa tše NNE tšeo o di filwego; o sa lebale go nomora go ya ka ditsopolwa tšeo o di kgethago.

- 2.1 Badišiša setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A:

Sa gago sello se amogetšwe, Sa ka le sona wa amogela, Tša ka ditiro ke lekile; Ke rata go tiišetša la rena, Lona la nnete lerato.	3
Mathata re lekile, Kgotlelelo ya hlokega, Maimeng ra leka; Le ge go padile, Ya gago kholofelo e kae?	6
	9

- 2.1.1 Ge o bona **sello** seo sereti se bolelago ka sona e ka ba se hlolwa ke eng? (2)
- 2.1.2 Sereto se se go ruta eng? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 2.1.3 Ke eng seo se dirilego gore sereti se felelwe ke tshepo? Efa mohlala wa maleba go tšwa seretong se. (2)
- 2.1.4 Na wena o be o ka rarolla bothata bjo bo tšwelelago seretong se bjang? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 2.1.5 Efa semelo sa motho yo sereti se bolelago ka yena fa ka methaladi ye MERARO. (3)
- 2.1.6 Pheletšo ya sereti le motho yo e bile efe? Efa tlhalošo ka methaladi ye MEBEDI. (2)

[15]

2.2 Bala ditematheto tše ka šedi gore o kgone go fetola dipotšišo tše di latelago.

Setsopolwa B:

Banna wee ...! Etlang, mogagabolena, o ipešotše! Ke iphetile, ka tšea ngwanana, ka lahlela go mmagwe! O boetše letsweleng go rutwa bosadisadi; Lehono ge a sepetše, go lokile!	3
Ge e le bokgope, le maledung bo a dula. Le tšešo ga ke sa di nyaka, di tla mpakela senyama. Ke tla kokotlela, ka ba ka kokotletša; Lehono ge a sepetše, go lokile!	6

- 2.2.1 Ge o bona sebakwa ke eng mo seretong se? Hlaloša. (2)
- 2.2.2 Sereti se šupa eng ge se re se **ipešotše** le o **boetše letsweleng**? (4)
- 2.2.3 Ntšha mothalotheho wo o nago le mohlala wa paronime o be o thalele mehlala yeo. (2)
- 2.2.4 Efa lelahlelwa leo le dirišitšwego go tšwa seretong se o be o laetše tšhomišo ya lona. (2)
- 2.2.5 O bona go le bohlokwa gore **tšešo** tše go bolelwago ka tšona mo di tšwetšwe pele? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 2.2.6 O bona sereti se tšere legato la maleba ka go lahlela ngwanana go mmagwe? Thekga karabo ya gago. (2)
- 2.2.7 Efa mohlala wa poeletšotumammogo o be o e thalele. (1)

[15]

2.3 Bala ditematheto tše, o tle o kgone go araba dipotšišo ka morago.

Setsopolwa C:

Dumelang bohloko, Lena bao le welego ka sefahlego, Lena bao le šitilwego ke go diša. E rathile tladi, Mohlala ya ba dipshirapelo.	3
O ile Mathibolle, Mathibolladitsebe, Mathibollamahlo, Mathibollamegopolo, Motho yo a boago Sepitsi Sepitsi e rwele nkata ya kgomo, E etela Mogodumo, Mogodumo 'a bana ba Šiko 'a Nape.	6 9 12

2.3.1 Ge o bona ke eng seo se gapeletšago sereti go reta motho yo? Efa dintlha tše THARO. (6)

2.3.2 Efa lentšu leo le dirišitšwego sebakeng sa **lehu** o be o hlaloše gore ke ka lebaka la eng sereti se šomišitše lona. (2)

2.3.3 Sekafoko se **o ile** se šomišitšwe go laetša eng? Efa dintlha tše PEDI. (2)

2.3.4 Leina la 'Mathibolle' le šomišitšwe bjang go ya ka sereto se? (1)

2.3.5 Ka methaladi ye MEBEDI efa moko wa sereto se. (4)

[15]

2.4 Bala ditematheto tše ka šedi gomme o arabe dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa D:

Melaotheo yago motho 'ešo, E ba kokotetše bogadi, Bogadi ya ba bitla la mosadi, Kgati tšago monetho, Di ba kgohlagantšhitše le banna, Dikgong gwa swa mabapela.	3 6
Ba rwelego dikoma, Ba tsebilo rwalelela maima metse, Ba enela bophelo sešane, Ba ikana ka kgotlelelo tlaleng, Ba godiša-matswiane ka tša phaku, Mosadi bja ka tšhwene a lewa mabogo.	9 12

2.4.1 Efa Leina la seo se retwago fa o be o fe tlhalošo ya sona. (3)

- 2.4.2 Na seo se retwago fa se ka tšwetšwa pele le mehleng yeno? Efa kgopolo ya gago. (3)
- 2.4.3 Efa maikutlo a sereti mabapi le seretwa ka go tsopola mohlala go tiišetša karabo ya gago. (2)
- 2.4.4 Na sereto se se hlohleletša eng? Efa dintlha tše THARO. (3)
- 2.4.5 Efa mahlakore a MABEDI a **botse** le **bobe** bja seretwa. (4)

[15]

PALOMOKA YA KAROLO YA A:

[40]

KAROLO YA B
TERAMA
POTŠIŠO 3

Ge o kgetha potšišo ye telele mo karolong ye o tla araba ditsopolwa go karolo C.

A mo swina ngwanana 'Thakana – M.S. Serudu

- 3.1 Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A:

Thomo:	A re ye, warra. Modupi, tšeang diaparo tšela tša gagwe. Le mathomong re go boditše gore dilo tšela ga se batho ba selo. Ke mafeela!
Lekope	(O tšwa a goga maoto): Ijo! (O a kudupana.) Sehlabi sela se boile! (O itshwara pelong.) Ijoo! (O khunamela fase.)
Thomo	(O gakanegile): Segola, Modupi! Phakišang le tlo nthuša. Na Lekope o nyaka go re bontšhang bjale?
Mologadi	(O tla a kitima): Keng, Rangwane?
Thomo:	Thušang bana ba ka re mo kitimišetšeng sepetlele.
Mologadi:	Na monna yo o re bontšhang lehono? Bolwetši bjo bja gagwe bo tla be bja mo tšea.
Thomo:	Tlogela go balabala. Tsena Ngwatomosadi ga re sa na le nako, re gomele bookelong. Thopadimolaleng, o tla šala o notlela.

- 3.1.1 Ke ka lebaka la eng batho bao go bolelwago ka bona mo ba bitšwa mafeela? Efa dintlha tše THARO. (3)
- 3.1.2 Bolwetši bjo Lekope a llogo ka bjona bo hlotšwe ke eng? Efa mabaka a MARARO. (3)
- 3.1.3 Na o bona Lekope a ile a phela? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 3.1.4 Ke seema sefe seo o ka se hlabelago Lekope go ya ka setsopolwa se? (1)

3.1.5 Efa lebaka leo le go gapeletšago gore o re seema seo o se filego ka go 3.1.4 ke sa maleba. (2)

Setsopolwa B:

Lekope: Ai! O ra bophelo! (*O iphumola madi.*) Ke nyakile go fetoga la bošego lehono gona. Ba aketša ke tla ba ka ba hwetša.
Pebetse: Hle, Tate, anke o re botše seo se go dirageletšego? Ruri, Mologadi a ka ba a go bileditše fela gore masele ale a gagwe a go bolaye? O na le pelo ye mpe mosadi yoo.
Mmatlala: Modimo ke yo mogolo, ba be ba tloga ba ikemišeditše e le ruri. Re botše hle, se re theletše pelo!
Lekope (*O šišinya hlogo*): Ke tla tseba bjang dilo tša bošego.
Mmatlala: Hleng o ka re le wena ga o nyake go re botša seo e lego nnete?
Lekope: Ke re ga ke tsebe gore ke gobaditšwe ke bomang?
Mmatlala: Na o be o sa ya ka gae?
Lekope: Ke tšwa ka gona.
Mmatlala: Gona ke Mologadi le barwa ba gagwe.
Lekope: Aowa, bao ga se bona. Ke tlogile go bona ke itekanetše. Le gona ke ba tlogetše ba sa gakanegile.

3.1.6 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore Lekope o šupa eng ge a re o nyakile go fetoga la bošego. (2)

3.1.7 Lelahlelwa le **ai!** le tšweletša maikutlo afe a Lekope go ya ka setsopolwa se; o be o fe lebaka. (2)

3.1.8 Ge o bona Lekope o gobaditšwe ke mang? Šitlela karabo ya gago ka kgopolo ya maleba. (2)

3.1.9 Ka morago ga mo Lekope o ile a botša Mmatlala eng seo se ilego sa mmefediša? (1)

3.1.10 Na wena ge o be o le Lekope o be o tla dira eng morago ga tiragalo ye? Efa kgopolo ya gago. (2)

Setsopolwa C:

Mmatlala: Aowi! Kganthe ga o sa tlo nthuša mo tabeng ye? Ntogiše maano, Moratiwa.
Mokalabi: Ga go na le maano a go feta ao ke go filego ona. Se ke se nyakago ke go go bona o lokologile.
Mmatlala: Ga o nthuše ra mo tloša ka pela tseleng?
Mokalabi: Ka mokgwa mang?
Mmatlala: Ga ke tsebe.
Mokalabi: Gona a re tlogele taba ye. E tla senya lethabo la rena la lehono. (Setu.) Ke kgale re bolela ebile ke iri ya pele mesong. A re robale o ka se sa kgona go boela gae paka ye.
Mmatlala: Go lokile ke tla yo lefa ka setopo.
Mokalabi: O ra gore o tla fihla a go itia?
Mmatlala: Mohlomongwe. Ke tla leka go mo phelea ka leleme.

- 3.1.11 Ke taba efe yeo e ukangwago mo setsopolweng se? (2)
- 3.1.12 Ka methaledi ye MERARO; hlaloša gore maano ao Mokalabi a a filego Mmatlala ke afe. (3)
- 3.1.13 Mmatlala o re o tla **mo phelea ka leleme**. Ke eng seo a ilego go fihla a se botša Lekope? (2)
- 3.1.14 Ge o bona Lekope o be a swanetše go tšea magato afe ka tiragalo ye? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 3.1.15 Serudu o go ruta eng ka batho ba go swana le Mokalabi? (1)
- [30]

GOBA

- 3.2 Baanegwa ba Serudu ba laolwa ke bokadikadi le megabaru. Tiiša kgonthe ya taba ye ka go sekaseka tiragatšo ye, o tšama o swametša mehlala ya maleba.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [30]

KAROLO YA C
PADI
POTŠIŠO 4

O se lebale taelo ya go kgetha dipotšišo.

Nnete Fela – M.A. Kekana

- 4.1 Badišiša ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A:

Bubbles a le leotwaneng, Golf ye ntsho ya tloga bjalo ka kolo.

Mokaba a hlola gape, a bona bohwebitšwana bja ka morago bo timelela. A tlola a boela mmileng. A lebelela banna bao ba lego fase, a hwetša nako e le ye nnyane go ka ba direla selo ge e se gore a tope dithunya tšeo tša bona, a kitimela sefatanageng.

- 4.1.1 Efa maina a banna bao go bolelwago ka bona mo setsopolweng se. (2)
- 4.1.2 Ka methaladi ye MERARO; hlaloša gore go tšile bjang gore banna ba ba ikhwetše ba le seemong se. (3)
- 4.1.3 Sefatanaga seo se bego se otlelwa ke Bubbles o be a se humane bjang? (2)
- 4.1.4 Morago ga mo, Bubbles o ile a dira eng? (2)
- 4.1.5 Ge o be o le Mokaba o be o tla dira eng ge ditaba di eme ka lehlakore le? Efa kgopolo ya gago. (2)

Setsopolwa B:

“He, kgantheng ke eng?” Bubbles a makala a bile a ba maseme.

Ariel a retologa ka go iketla a lebana le Bubbles. Sefahlego sa gagwe se be se thatafile ka tšišo ye e bonalago le ka mahlong a gagwe a tsepeletšego Bubbles ka molaetša wo o lego kgakala, wo o rego ga a forega bjalo ka ge Bubbles a be a nagana. Gomme o ikemišeditše go fata go ya fasefase nnete ya ditaba tše ka moka tša sengwalwa, ge a tloga mo o tla be a e hweditše.

- 4.1.6 Ke ka lebaka la eng ge Bubbles a ile a tsenwa ke maseme? (2)
- 4.1.7 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore ke eng seo se gapeletšago Ariel go fatišiša Bubbles. (2)
- 4.1.8 Morago ga mo, Bubbles o ile a botša Ariel eng? Efa dintlha tše THARO. (3)

4.1.9 Na o bona kgato yeo Ariel a e tšerego e le ya maleba? Efa boikgopolelo bja gago. (2)

4.1.10 Ka dintlha tše THARO; efa dintlha tše bohlokwa tša sengwalwa. (3)

Setsopolwa C:

“Ke tseba makatika a gago. Ge ke eya lebenkeleng ke sepela le wena. O tsebe gore e bile ge re fihlile go lona ke ile go go tlogela ka sefatanageng ke go notleletše. Ge eba o be o na le dikgopolo tša go tšhaba o a bona bjale gore di ka se atlege?” Ariel a bolela a myemyela ka kgegeo, a ba a iša pele: “Bjale o sa ntše o nyaka dispirini?”

Bubbles a se mo arabe a ya meetseng go hlapa. Ariel o be a dutše ntlheng ya mpete a phuthile diatla a no mo lebelela tše nkego o mo letile.

4.1.11 Ke makatika afe ao a ukangwago mo temaneng ye? Efa dintlha tše PEDI. (2)

4.1.12 Ka morago ga polelo ye ya Ariel, Bubbles o ile a tshepiša Ariel eng? (1)

4.1.13 Efa dintlha tše PEDI tša seo Bubbles a se dirilego morago ga fa. (2)

4.1.14 Ge o be o le Bubbles o be o tla dira eng ge o botšwa ka tsela ye? Efa kgopolo ya gago. (2)
[30]

GOBA

4.2 Sekhukhuni se bonwa ke sebatladi. Tiiša kgonthe ya seema se; ka go laetša kgato ka kgato ka fao bosenyi bja Masindikheithi bo thubakwago ka gona o fela o rothetša ka mehlala ya maleba.

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [30]

PALOMOKA: [100]